

SVENSKA
FORNMINNESFÖRENINGENS
TIDSKRIFT.

ANDRA BANDET.

1:a häftet.

INNEHÅLL:

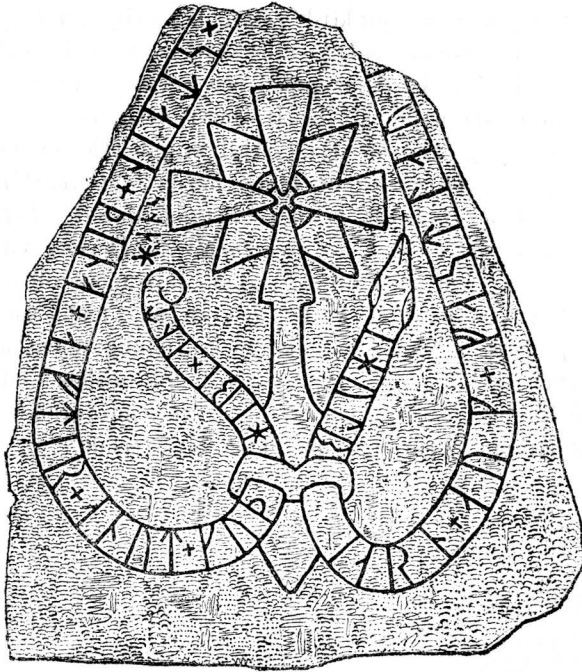
	Sid.
SÄVE, P. A., Kors på Gotland	1
WIBERG, C. F., Våra förfäders stridsvapen	22
LEFFLER, L. F., Anteckningar om Vestmanlands folkspråk .	31
MANDELGREN, N. M., Anteckningar om tekniken i våra gamla kyrkomålningar samt om sättet att restaurera dessa	58
MANDELGREN, N. M., Huru böra runstenar och andra graf- stenar, vägg- och hvalfmålningar m. m. aftecknas? . . .	64
EICHHORN, C., Äldre svenska folkvisor	69
DJURKLOU, G., Några anmärkningar	79
LINDAHL, P. J., Granskade runinskrifter	84
Ur Svenska Fornminnesföreningens handlingar	89
Två folkmelodier, meddelade af C. E. Södling	95

Granskade runinskrifter.

Anteckningar af

P. J. Lindal.

II. Frövi-stenen B (nyfunnen).

Svenska jorden har en så stor mängd af skatter i sitt sköte, att årligen betydande skördar upphemtas, icke minst i fråga om minnen och föremål från forntiden. Till och med i de mest genomforskade delar af vårt fosterland, såsom Upland i afseende

å runminnesmärken, kunna ganska viktiga efterskördar af sådana fornminnen göras. Vi hafva här en verklighet för handen: en nyfunnen runsten å Frövi egor af Balingstads s:n, Hagunda h:d och Upsala län.

I högra kanten af Säfvaåen, som utfaller i Låstadviken af Mälaren, påträffades 1868 af arrendatorn G. Eriksson i Frövi en större stenhäll, till en del liggande i vattnet. Då han i afsigt att begagna henne till förstugubro var sysselsatt med hennes upptagning, varseblef han å stenens undre sida någre inristade figurer, i följd hvaraf han genast om förhållandet underrättade markens egare, öfverhofstallmästaren grefve G. A. F. von Essen å Vik. Den senare, som genom sitt upplysta nit för fornminnens uppdagande och bevarande samt sin frikostighet vid konstskatters räddande och återställande har i högsta grad gjort sig förtjent af forskarens och fosterlandsvännens hjertligaste tacksamhet, fann straxt, att här föreläge en dittills okänd *runsten*, hvadan han lät upptaga och sedermera resa honom å andra sidan om Säfvaåen å en särdeles lämplig plats, belägen nära Frövi manbyggnad, ett par hundra fot från fyndstället och omkring 600 fot nordligt från Frövi-stenen A (G. B. n. 364, L. RU. n. 88). Då stenen naturligtvis ursprungligen varit rest å åbacken, men så nära brädden, att han genom vattnets utskärning i stranden småningom nedsjunkit i åen, kan man häraf sluta, att Säfvaåen fordom varit en betydande båtled. Man valde nemligen helst närheten af allmänna båt- eller far-leder för dylika minnesmärken, som städse borde stå för hvar mans öga, för att minnet af vederbörande mindre lätt skulle falla i glömska hos efterkommande.

Sommaren 1872 granskade jag inskriften, som, ehuru af ett par fornforskare förut läsen, likväl hittills ej offentliggjorts, samt tog då med benäget biträde af studenterna A. I. Kzellman-Göranson och J. V. Bodorff af runstenen en noggrann pappersafklappning, hvarvid å denna, medan hon ännu satt kvar å stenen, ristningen uppfriskades med svart färg för att sålunda blifva lämplig för fotografering. Efter en fotografi af denna pappersafklappning är vidfogade afbildning tagen, hvilken således bör ega en trohet och tillförlitlighet, som genom handritning ej kan åstadkommas. Nämnde runsten, som består af ett slags rödaktig gråsten, har ofvan jord en höjd af 5 fot samt en tjocklek af omkring 0,8 fot, i allmänhet taget. Framsidan är någorlunda

jemn. En liten del öfverst å stenen är bortslagen. Utstyrseln utgöres af en enkel ormslinga och ett likarmadt kors med fot. Inskriften, gående från ormens hufvud till sporden, är temligen tydlig och lyder:

1*11BI1R1 + 11P + P1111111 . . . . . × 111111 +
 1111 + 11111R + 11111 + 1111 *111 × 1111 *111

Eller:

IHULBIARN + AUK + FASTLAU . . . . . × STAIN +
 THINA + AFTIR + ANUT + KUTH HIBI × ANT HANS

Vid början af det afbrott i inskriften, hvilket förorsakats genom stenens afslagning, skönjes en streck, utan tvifvel en del af stafven till runan P (K). Af slingans läge och riktning ser man, att å det afslagna stycket kunnat rymmas högst 6 eller 7 runmynder, i följd hvaraf och på grund af motsvarigheter inom runskrift, t. ex. Berga-stenen (D. Sn. n. 21) i Sorunda s:n, Sot-holms h:d och Stockholms län m. fl., jag antager den nu felände inskriften hafva varit: P + R1111111 (K + RAISTU), och läser med utskrifna förkortningar sålunda:

IHULBIARN + AUK + FASTLAU[K + RAISTU] ×
 STAIN + THINA + AFTIR + ANU[N]T + KUTH HIL1BI ×
 ANT HANS

Det är med vanlig Isländsk rättskrifning:

Ígulbjörn ok (auk) Fastlaug reistu stein þenna eptir Önund.
 Guð hjálpi önd(u) hans!

samt i nysvensk öfversättning:

Igelbjörn och Fastlög reste denne sten efter Anund. Gud hjelpe hans ande!

Inskriftens första ord IHULBIARN är ett å uppländske runstenar ej ovanligt mansnamn, skrifvet IHULBIURN å Håmöstenen (D. I, n. 161) i Läby s:n och Ulleråkers h:d, IKULBURN å en runsten (D. I, n. 175) i Vaksala södre bogårdsmur samt IKÜLBIARN å Vedyksa-stenen A (D. I, n. 185) i Danmarks s:n. Detta sammansatta ords förste led återfinnes under formen IKUL å Karby-stenen B (D. II, n. 14) i Täby s:n, Danderyds skeppslag, Stockholms län. BIARN eller BIURN, Björn, såväl enkelt som i sammansättning, är ett i runinskrifter ofta förekommande mansnamn. Då man vet, att i äldre runinskrift myn-

den * utgjorde tecken för både H och G, så inses lätteligen, det IHUL är det fornordiska *igull* (= sjöborre, *Echinus esculentus*, L.), hvilket ingår uti det svenska ordet *igelkott* (Isl. *ígulkotr*), rätteligen: *igelkatt*), hvadan betydelsen af Igelbjörn skulle kunna angifvas med den taggige björnen eller skräck-björn. Möjligen skulle man kunna anse de förste strecken tillhöra ormens hufvud eller endast utgöra en begränsning för inskriften samt sålunda läsa HULM]BIARN, d. ä. Holmbjörn, hvilket möter oss under skepnaden af HULBIORN å Gudö-stenen (D. I, n. 82) i Boglösa s:n, Trögds h:d och Upsala län. M vore då bortkastadt framför B såsom i KUBL för KUMBL (kummel) å en runsten (St. R. s. 692) vid Glavendrup af Skamby sogn, Fyn och Danmark m. fl.

I FASTLAUK, som är ett fornt qvinnonamn, se vi troligen namnet å Igelbjörns hustru. Samme form läses å Thorslunda-stenen A (D. II, n. 225) i Haga s:n och Stockholms län samt FASTLAUKU (acc.) å Vikby-stenen A (D. II, n. 238) af Knifstads s:n, samma län.

I stället för AFTIR hade man väntat sig AFTIR, alldenstund detta ord, liksom några andra, i runskrift regelbundet har slut-R (𐌺), hvilket säkerligen hade ett för den nordiska tungan egendomligt, grumligt halft sjelfjud, som ännu i dag återfinnes i engelskan (her, sir, year m. fl.). Samma skrifsätt af AFTIR, med runan Reid (𐌺) i stället för Yr (𐌺) träffas t. ex. å Råby-stenen (D. I, n. 16) af Håtuna s:n, Upsala län, till och med å en bland nordens präktigaste runstenar: Varpsunds-stenen (D. I, n. 37) i Öfver-Grans s:n och nämnda län samt å den förut anförde Berga-stenen.

För mansnamnet ANUT, som står styrdt i acc. af præp. AFTIR samt i stället för ANUNT (jfr förut under Vernamo-stenen I, 182) finner man alldeles samma skrifsätt å Segerstads-stenen (D. II, n. 237) i Knifstads s:n. En runsten (D. Sn. n. 30) i Ytter-Enhörna kyrka, Södermanland, visar oss ordets fullare form ANUNTR (nom.). Den nyss nämnde Råby-stenen har den forne genitiv-formen ONUTAR (Isl. Önundar).

HIBI är tydligen ristfel för HILBI, som träffas å, bland många andra, Vilunda-stenen C (D. II, n. 90) i Hammarby s:n, Stockholms län. Former med bortkastadt L träffas i HIAB å en runsten vid Grensten (St. R. s. 350) i Viborgs stift (Jylland) och Danmark, i HAB å Nylarsker-stenen (St. R. s. 812)

å ön Bornholm (Danmark) samt i HIABI å Gryta-stenen (D. I, n. 121) i Kulla s:n, Upsala län.

Ehuru inskriften nyss förut har N utelemnadt i ANUT, är det likväl utskrifvet i ANT, hvilket står styrdt i dat. sing. af HILBI. Exempel å en dylik mindre noggrann följdriktighet visar anförde Vilunda-sten C, som har en alldeles lika slutmening: KOTH HILBI ANT HAS. Skrifningen AT träffas dock ganska ofta, t. ex. å Skrämstads-stenen A (D. II, n. 229) i Vadsunda s:n, Stockholms län, å en runsten (D. II, n. 227), vid prestgården i samma s:n samt å Gåsinge-stenen (D. Sn. n. 49) i Södermanland.

Frånvaron af stungna runor gör, att inskriften måste vara äldre än början af 1200-talet. Man torde (jfr förut under Vername-stenen I, 183) kunna angifva hennes ålder från tiden mellan 1050—1150.

Förkortningars betydelse (fortsättning från I, 183): *D. II* = Dybeck, R.: Sveriges Runurkunder. II. Stockholms län (Stockholm 1865). *D. Sn.* = Dybeck, R.: Svenska Run-Urkunder. I—II (Stockholm 1855—57).
